

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ESTETIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pojem „životního slohu“ v české estetice

jméno a příjmení: Lucie Kroulíková
studijní obor: Estetika
vedoucí práce: Mgr. Jan Staněk, Ph.D.

2013

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 11.1.2013

Lucie Kroulíková

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Janu Staňkovi, Ph.D. za cenné rady, za pomoc a čas strávený při čtení této bakalářské práce.

Anotace

Práce je zaměřena na problematiku spojenou s pojmem "Životního slohu", zejména v teoretických textech Karla Honzíka a Bohuslava Brouka. Názory těchto autorů budou uvedeny do souvislosti se starší českou estetikou (Hostinský), ale budou analyzovány i ve vztahu ke kontextu evropskému. Práce se pokusí rovněž vyzdvihnout význam jejich myšlení vzhledem k současné společnosti.

Annotation

This work is focused on issues related to the concept of the "style of life", especially in theoretical texts of Karel Honzík and Bohuslav Brouk. Views of these authors will be put into the context of the historical Czech aesthetics (Hostinský), but they will be analyzed in relation to the European context. The work also attempts to highlight the importance of their minds because of the current society.

Obsah

Úvod.....	7
1.Pojmový základ pro určení významu životního slohu.....	9
1.1.Sloh.....	9
1.2.Směr.....	10
1.3.Móda.....	11
1.4.Styl.....	12
2.Elegance a umělecký průmysl jako základ pro myšlení o životním slohu.....	15
2.1.Elegantní život podle Honoré de Balzaca.....	15
2.2.Význam uměleckého průmyslu pro společnost podle Wenera Sombarta.....	16
2.3.Umění a umělecký průmysl v estetice Otakara Hostinského.....	18
2.4.Vztah slohu a uměleckého průmyslu podle Adolfa Loose.....	18
3.Životní sloh.....	21
3.1.Ladislav Žák a krajinné plánování. Základ vědy o životním slohu.....	21
3.2.Karel Honzík a definice životního slohu.....	23
3.3.Bohuslav Brouk a výzkum nového životního slohu.....	29
3.4. Další ohlasy v české estetice.....	35
4.Vyhlídky na nový životní sloh.....	36
Závěr.....	38
Seznam použité literatury.....	39

Úvod

Ve své práci se zabývám problematikou pojmu životní sloh. Toto téma je velmi obsáhlé, a zahrnuje mnoho problémů od definice příbuzných pojmů po definici samotného životního slohu až k návodům k jeho tvorbě. Dále s touto problematikou souvisí náš vztah k okolnímu prostředí, jak vytvořenému člověkem tak čistě přírodnímu. Jednotlivé teze se zaměřují nejen na hmotné předměty, které jsou pro nás samozřejmými, a nad kterými nemáme tendence přemýšlet, tak i na předměty, kterými se obklopujeme zcela záměrně a využíváme jich za jasného účelu, od bytových dekorací a doplňků, přes architektonické zpracování domů, ulic, urbanismu měst a konče až u životního prostředí jako celku, s ohledem na lidské zásahy i bez nich. Dále je nedílnou součástí i vztah k těmto předmětům, od jedince přes celou společnost.

V prvních kapitolách se dostaneme přes základní pojmy k teoriím, které mají v základu podobnou tematiku, či které se zabývají předměty a vztahy k předmětům z podobného hlediska, které nacházíme u pojetí životního slohu.

V této práci jsou pro nás nejdůležitější tři čeští autoři, kteří spolu ve 40. letech úzce spolupracovali, Ladislav Žák, Karel Honzík a Bohuslav Brouk. Ti se během druhé světové války zabývali konceptem životního slohu. Všichni dohromady přispěli k jeho teorii, a každý přispěl určitým dílem k teorii o jeho tvorbě. Ať už Ladislav Žák, který se zabýval zejména urbanizací a architekturou, a zacházením s krajinou, přes Karla Honzíka, který z větší části mluví o bytové kultuře, a jejím vztahu k architektuře, k Bohuslavu Broukovi, který do své literární tvorby zařadil celkový souhrn toho, co životní sloh je a jak vzniká.

Cílem mé práce je zaměřit se na možnosti jejich tezí v současném světě, s ohledem na politické kontexty doby vzniku těchto tezí a jejich následnou aktualizaci na podmínky světa, který známe dnes. Největším problémem je, že jejich teorie vznikaly v socialismu, který měl určitá pravidla a velmi konkrétní vyhlídky do budoucna. V dnešní době, kdy nevíme co bude nejen za pět, deset let, ale nevíme ani co bude příští rok, je těžké uvažovat o slohovosti, která většinou, jak víme z historických slohů, trvala staletí. Podle mě stojí za to zamyslet se nad tím, zda je možné že se objeví nové, ucelené historické období, které by se dalo nazvat slohem,

slohem života.

Ačkoliv se zde nechci pouštět do rozboru politických ideologií, vidím jako nezbytné zde uvést problematiku pojmů socialismus a komunismus. Setkala jsem se s tím, že spousta lidí, nejen v mém okolí a nejen v mém věku, chápe tyto pojmy jako synonyma. Proto by mohl vzniknout rozpor ve výkladu mé práce. Socialismus byla ideologie, která sice dala komunismu pevný základ, víc s ním ale, v souvislosti s naší problematikou, společného nemá. Když ve své práci mluvím o „socialistickém životním slohu“, nemyslím tím to, co známe z období normalizace, ale mluvím o tom, co předpokládali autoři v době, kdy žili. Ať už s ideologií souhlasili či nikoliv. Svým způsobem můžeme jejich teorie spatřit v tom co známe z období 70. a 80. let, ale je třeba si uvědomit, že jejich vize budoucnosti byly zcela odlišné. Sám Bohuslav Brouk měl s komunistickým režimem problémy, a už v roce 1948 odešel do zahraničí.

1. Pojmový základ pro určení významu životního slohu

Pro začátek je důležité určit si význam pojmu životní sloh. To lze pouze na základě pojmů od kterých je odvozen. Pro nás jsou těmi nejdůležitějšími sloh a styl, dále pak pojmy jako směr a móda, které s nimi úzce souvisí. Významy těchto pojmů se běžně rozlišují na základě umělecké praxe, ovšem nevztahují se jen na ni, a to je třeba mít neustále na vědomí. Důležité jsou i jejich vzájemné vztahy, zejména ty se v následující kapitole pokusím přiblížit.

1.1. Sloh

Tím nejvýznamnějším a nejobsáhlejším pojmem je *sloh*. Sloh je všeobecně znám jako dobový výraz. To znamená, že v sobě zahrnuje jistou univerzálnost, která umožňuje jeho rozšíření z umělecké sféry (ve které se tento pojem používá nejčastěji) do každodenního života. Jeho základními znaky jsou jednotné vyjadřovací prostředky (např. u gotiky můžeme uvést jako jeden z mnoha příkladů v oblasti architektury lomený oblouk). Sloh nám ve své podstatě ukazuje dobové pojetí světa a životní názor daného období, který sloh ve svém dlouhém trvání uchovává a šíří právě skrze své významem ucelené vyjadřovací prostředky. Univerzalita slohu určuje jeho postoj vůči ostatním pojmům (směr, styl, apod.), kterým je nadřazen a kterým umožňuje projevit se právě skrze jeho prostředky. Sloh pro ně ovšem není nezbytným a mohou fungovat i v neslohovém období. Z dnešního hlediska můžeme pozorovat postupné zkracování, a dokonce až zánik historických slohů, a jeho postupné nahrazení směry, které jsou ve svém vývoji progresivnější a flexibilnější, ovšem nikdy nedosáhnou takového rozsahu.

Bohuslav Brouk ve své knize *Životní sloh* věnuje celou první část vymezení tomuto pojmu. Zdůrazňuje, že bychom ho neměli chápat pouze v souvislosti s uměním, ale jako celkový výraz *ducha doby*, který se projevuje skrze své *výrazové jistoty*. Jedním ze zásadních kritérií jmenuje, že sloh zasahuje do celého života jedince. To si můžeme vykládat dvěma způsoby, a o obou Bohuslav Brouk mluví. Prvním je chápání slohu tak, že zasahuje *všechny aspekty našeho způsobu života*. To znamená, že má vliv na naše chování, odívání, prostředí ale například i stravu a v důsledku i myšlení. Druhým je *celý*

život jako časové ultimátum, to znamená, že sloh se slohem stává, když pokryje minimálně jednu generaci, a to ve všech životních odvětvích. Myslím si, že tato Broukova specifikace slohu je pro začátek přesná a můžeme z ní vycházet i nadále. S jeho pojetím, které je směřováno ke konkrétnímu výkladu životního slohu, se blíže seznámíme v dalších kapitolách.

1.2. Směr

Dalším pojmem, o kterém už jsme se zmínili, je *směr*. Směrem máme na mysli projevy kratšího trvání a menšího rozsahu než u slohu, které vyjadřují názory pouze určité části společnosti (např. skupiny umělců, filozofů, apod.). Směry jako takové fungují v rámci slohu, ale i mimo něj. Dějiny umění nám ukazují že historické slohy nahradily právě směry, které jsou pružnější ve svém vývoji, ale nikdy nedosáhnou takového rozsahu. Jedním z jejich znaků je větší jistota v názoru a důraznější projev než u slohu. Nemají tak univerzální rysy jako slohy, ale jejich důležitost není o nic menší. Hlavní úděl směru je, že dává anonymnímu slohu určitou individualitu. Jejich vzájemný vztah může mít dvě podoby: „*směřům ve slohových érách nepřísluší vždy jen úkol bořiti daný sloh a napomáhat zrodu nového, nýbrž často jen pouhé zušlechťovací poslání, to jest napravovati, zdokonalovati sloh již existující.*“¹

Bohuslav Brouk připisuje směrům důležité místo ve společnosti i v životě jedince a staví ho mezi sloh a módu:

*„Za směry se dosavad považují jen ideologicky podmíněné výrazy různých životních projevů, a proto se o směrech mluví zejména v umění, vědě, apod. Naproti tomu však, vycházíme-li ze stanoviska, že směrový výraz je každý výraz, který usiluje zdokonaliti náš život a který v opak módních výrazů nevzniká jen pro svou novost samou, je pochopitelné, že směrový výraz přísluší všem životním projevům, jež nejsou módní nebo slohové.“*²

¹ BROUK, Bohuslav; *Životní sloh*. Barrister &Principal, Brno 2010; str. 59

² BROUK, Bohuslav; *Životní sloh*. Barrister &Principal, Brno 2010; str. 67-68

1.3. Móda

Tím se dostáváme k dalšímu pojmu, kterým je *móda*. Georg Simmel říká, že móda je formou sociálního života. Ve své eseji *Móda* (1911) jí připisuje důležitost v oblasti třídního rozdělení. Vyšší společenské vrstvy ji vyznávají, aby ukázaly svou sounáležitost a odlišily se od vrstev nižších. Ty se naopak snaží vyšším vrstvám přiblížit a jejich módu napodobují. Móda má tedy dvě funkce, spojení a odlišení. Jde zde o zařazení se jejím vyznáváním do určité sociální skupiny a zároveň se vymezit vůči skupině nižší, ale i od ostatních jedinců skupiny své.

Co je pro nás v tomto ohledu důležité, je pomíjivost módy, a zároveň jakási cykličnost, pravidelný průběh jejích jednotlivých etap. Móda vzniká a zaniká v pravidelném cyklu, jako první se projeví u jedinců vyšších tříd, kteří mají přehled a zejména finanční postavení umožňující držet se s dobou. Když se móda rozšíří ve vyšší sociální skupině, nižší vrstvy si ji začnou osvojovat. Když se stane všeobecně rozšířenou tak zaniká její podstata. Novou módou se stává to, co už v tuto chvíli začínají vyznávat jedinci z vyšší společnosti. „*Podstata módy spočívá v tom, že se jí vždy řídí jen jedna část skupiny, zatímco celek je teprve na cestě k ní*“³

Je tedy zřejmé, že móda je záležitostí chvilkovou, její obsahy se mění, a v různých obdobích se její prvky mohou i opakovat. Ovšem vždy v jiných souvislostech. U konkrétní módy lze předpokládat už i její zánik. Trvání jednotlivých mód je v závislosti na době téměř stejně dlouhé. Simmel to vysvětluje tak, že „*čím je nějaká doba nervóznější, tím rychleji se budou měnit podoby její módy*“⁴. Dnes žijeme v době, kdy i móda má svá předem určená časová období a její změnu můžeme zaregistrovat v pravidelných, dokonce i přesně určených intervalech. Předem víme, kdy nám bude představena móda nová. (předem vyhlášená data módních přehlídek, speciálně zaměřených veletrhů, apod.). Na základě Simmelových slov můžeme dospět k závěru, že je naše doba velmi neklidná.

Módou se částečně zabývá i Honoré de Balzac ve své *Úvaze o elegantním životě*, kde jí připisuje funkci spojenou s projevy elegance: „*móda, diktující zákony elegance, zasahuje do všech uměleckých disciplín. Je principem práce i díla.*“⁵ Balzac jí dává

³ SIMMEL, Georg: *Móda* in *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Sociologické nakladatelství, Praha 2006; str. 110

⁴ SIMMEL, Georg: *Móda* in *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Sociologické nakladatelství, Praha 2006; str. 108

⁵ BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996; str. 41

do souvislosti zejména s oblékáním, protože „*móda byla vždy stejně jen výrazem obecného mínění ve volbě šatů. Jelikož je šat nejvýraznějším ze všech symbolů.*“⁶ O významu módy v jeho teorii o elegantním životě budeme mluvit v následující kapitole.

Bohuslav Brouk, jak už jsme si zde uvedli, charakterizuje módu v souvislosti s pojmy sloh a směr. Móda je stejně jako směr dobovým výrazem. Na rozdíl od směru, který se vzájemně ovlivňuje se slohem, ale zároveň se od něj i jiných dobových výrazů distancuje, se snaží prosadit sama sebe pouze skrze své vlastnosti. Původ módy Brouk vysvětluje jako *produkt touhy po novotách*⁷, který ovšem nepřináší nic nového. Co se týče jejího vývoje, mohou být její prvky ať už přínosem z hlediska pokroku, tak i krokem zpět. To ale platí pouze ve vývoji módy samotné, bez vlivu na sloh. Móda je pod jeho vlivem, ale sama do něj zasahuje minimálně. Brouk to vysvětluje na příkladu s módou v oblékání. V dnešní době by se v žádném případě nemohla ujmout móda velkých a širokých krinolín typická pro 17. a 18. století, protože v dnešní době bychom s nimi neprošli dveřmi, nevešli se do hromadných dopravních prostředků, apod.⁸

1.4. Styl

Další a neméně podstatný pojem je *styl*. Jak sloh, tak i směr, mu dávají prostor, ale styl sám o sobě na nich není závislý. Jedná se o pojem, který se velmi často používá v souvislosti s konkrétním autorem, či kolektivem autorů (školy, dílny, apod.). V rámci stylu rozpoznáváme jejich osobité prvky, které nám pomáhají nejen v určení autora, ale i v pochopení jeho názorů. Susan Sontagová to vysvětluje tak, že „*styl je podpisem umělce*“⁹

Rémy G. Saisselin se ve své eseji *Buffon, Style and Gentlemen* (1958) zamýšlí nad Buffonovým výrokem „*The style is the man*“ a klade si otázku jakého muže tím má Buffon v 18. stol. na mysli jaký je souvislosti s tímto výrokiem význam pojmu styl. V první řadě přirovnává tohoto muže k gentlemanovi. Gentlemana charakterizuje jako

⁶ BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996; str. 41

⁷ Srov. BROUK, Bohuslav; *Životní sloh*. Barrister & Principal, Brno 2010; str. 61

⁸ Srov. BROUK, Bohuslav; *Životní sloh*. Barrister & Principal, Brno 2010; str. 62

⁹ „Style is the principle of decision in a work of art, the signature of the artist's will.“ SONTAG, Susan: *On Style*; Dostupný z: <http://www.coldbacon.com/writing/sontag-onstyle.html>

muže, jehož ego je v souladu s jeho myšlením.¹⁰ Právě gentlemanovo ego dává dílu styl, jeho osobitost a zprostředkovává nám autorovy myšlenky. Tím ho povyšuje nad Buffonova „muže“, který pouze napodobuje styl univerzální a společný pro všechna velká díla. Saisselin se vymezuje vůči tomuto univerzálnímu pojetí stylu, připisuje každému z autorů jeho osobitý styl. Nazvala bych ho rukopisem, který v sobě zahrnuje jak myšlenku tak i způsob zpracování.

Susan Sontagová se ve své eseji *On Style*¹¹ zaměřuje na problematiku formy a obsahu. Její teorie spočívá v tom, že styl a obsah jsou nerozlučné. Styl není pouhým doplňkem či nadstavbou obsahu, ale naopak je nejdůležitější součástí uměleckého díla, protože mu dává celistvost a estetické kvality. Sontagová stejně jako Saisselin nesouhlasí s ideou univerzálního stylu. Už jsme uvedli, že ho nazývá podpisem umělcovy vůle. Z toho vyplývá, že existuje nespočet možných stylů. Stejně tak není možné, aby existovalo umělecké dílo, které by styl postrádalo. Umělec nám zprostředkovává své vidění světa, a právě styl je prostředkem, kterým jeho díla prezentují svůj obsah. Tento obsah rozpoznáváme na základě svých zkušeností. Podle Sontagové nás umění dokáže vytrhnout z naší žité skutečnosti (do které nás následně vrací poučené a obohacené) a právě styl udává vzdálenost, která dílo od skutečnosti odděluje. Styl je prostředníkem mezi bezprostředním smyslovým dojmem a pamětí, ať už individuální či kulturní. Stylu připisuje mnemotechnickou funkci, která ztělesňuje a rozšiřuje oba zmíněné druhy naší paměti.

Když porovnáme výroky výše zmiňovaných autorů: „*These things*¹² *are outside man, style is man himself*“¹³ a „*The matter, the subject, is on the outside, the style is on the inside.*“¹⁴ dostáváme se k podstatě stylu. Oba autoři se shodují na tom, že styl je uvnitř, je obsažen v díle, případně že je do díla přenesen skrze osobnost autora. Je nedílnou součástí díla a dává mu jeho kvality, skrze které k němu přistupujeme my, a na jehož základě jsme schopni dílo vnímat.

¹⁰ „The perfect gentleman was the man whose ego, what he was within himself, was in accord with what he appeared to be to thinking and his manner of writing. It is which makes us associate Buffon's homme même with the gentleman.“ SAISSELIN, Rémy G.: *Buffon, Style, and Gentleman*; in *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* Vol. 16, No. 3 (Mar., 1958), str. 357-361

Dostupný z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/427383?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21100893996261>; str. 358

¹¹ SONTAG, Susan: *On Style*; Dostupný z: <http://www.coldbacon.com/writing/sontag-onstyle.html>

¹² „The quantity of knowledge, singularity of facts, and novelty of the discoveries...“ str. 357

¹³ SAISSELIN, Rémy G.: *Buffon, Style, and Gentleman*; in *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* Vol. 16, No. 3 (Mar., 1958); str. 357

¹⁴ SONTAG, Susan: *On Style*; Dostupný z: <http://www.coldbacon.com/writing/sontag-onstyle.html>

Shrňme si tedy tyto základní pojmy, abychom se mohli dále zaměřit na vývoj myšlení o životním slohu. Mluvili jsme zde o pojmech, které odrážejí vkus společnosti v různě dlouhých obdobích. Nejkratším z nich je móda, která se rychle a často mění, je zaměřena na ty členy společnosti, kteří si ji mohou dovolit. Obecně ji můžeme označit za uměle vytvořený impuls pro rozvoj směrů. Směrem máme na mysli myšlenkový proud části společnosti, který se snaží o co největší rozšíření. Když se mu to podaří vzniká základ pro období slohu, které je nejen časoprostorovým, ale i ideovým rozsahem mnohem větší, tím ale ztrácí své jasné rysy a stává se všudypřítomným. Právě tato všudypřítomnost umožňuje slohu aby nás zasáhl v celém způsobu našeho života. Stylem máme na mysli zejména individualitu, která se projevuje ve všech těchto obdobích a udává rysy jednotlivému dílu, osobnosti autora i osobnosti vnímatele.

2. Elegance a umělecký průmysl jako základ pro myšlení o životním slohu

V následující kapitole se zaměřím na úvahy, které s životním slohem ve své podstatě souvisí, ale sám o sobě zde ještě není jmenován. V první řadě se jedná o pojetí elegance u Honoré de Balzaca, kde popisuje principy elegantního a plnohodnotného způsobu života. Kvalita života je jeden z aspektů, kterým můžeme charakterizovat životní sloh. Dále nastíníme téma uměleckého průmyslu, jeho vazeb na umění a vlivu na způsob života jedince i celé společnosti.

2.1. Elegantní život podle Honoré de Balzaca

Honoré de Balzaca můžeme označit za jednoho z prvních autorů, kteří uvažovali o slohovosti života. Sice explicitně nepoužívá slovo „slohový“, ale jeho *Úvaha o elegantním životě* (1830) je významově velmi blízká. Balzac připisuje modernímu způsobu života to, že rozdělil společnost do tří skupin. Tu první z nich nazývá životem pracujících tříd, druhou životem umělce a třetí životem elegantním. Životní způsob pracujících je od elegance nejdál, jediným jeho zájmem je uspokojit potřeby, a když už je člověk hmotně zajištěn, svou celoživotní honbou za majetkem má otupen vkus a tím ztrácí i smysl pro eleganci. Život umělce vysvětluje tak, že „*Umělec žije jak chce, nebo... jak může.*“¹⁵ To znamená, že umělec si může sám zvolit svůj styl, může, ale nemusí se podrobit módě, může a nemusí být elegantním. Elegantní život definuje jako „*dokonalý soulad života vnějšího a materiálního*“¹⁶. Jedná se tedy o způsob života, jenž je přiměřený prostředkům a postavení jedince, který je schopen rozumně zacházet se svým jměním a vyznačuje se dobrým chováním. Balzac dále zdůrazňuje, že pro eleganci je třeba mít smysl, který se nelze naučit. Jedná se o jakési umění žít, které je možné získat pouze skrze výchovu a zvyk. Zároveň mluví o tom, že ne každý má dispozice pro takový způsob života:

*„Aby byl člověk elegantní, musí umět žít v klidu, který nedosáhl prací: čili, musí vyhrát v loterii, být synem milionáře, princem, sinekuristou nebo mnohonásobným obročníkem.“*¹⁷

¹⁵ BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996; str. 26

¹⁶ BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996; str. 26

¹⁷ BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996; str. 24

Elegance se vyznačuje jednotou, správným poměrem mezi harmonií, čistotou a jednoduchostí. Základem pro elegantní žití je přirozený půvab, skromnost a dobrý vkus. Elegance je tedy duševní dokonalostí jedince, která se projevuje skrze jeho zevnějšek – od chování až po vzhled jeho bydlení. Velkou důležitost přisuzuje právě oblékání, protože se jedná o vnější projev, který je patrný už před jednáním s daným člověkem. Důležitou funkci připisuje právě módě, která udává zákony elegance, a která nám o člověku řekne na první pohled své. Zatím ale nebere v potaz eleganci v rámci celé společnosti, která by se mohla projevit například dokonalým uspořádáním města, či dokonce i celé kultury.

Pro nás je tedy důležité, že elegance, pod vlivem módy, znamená vyvážený a harmonický způsob života. Tento způsob života člověk získává skrze výchovu a zvyk, které na nás působí nejen díky jiným osobám v našem bezprostředním okolí, ale i díky samotnému prostředí, v němž se nacházíme.

2.2. Význam uměleckého průmyslu pro společnost podle Wenera Sombarta

Werner Sombart se ve své knize *Umělecký průmysl a kultura* (1908) zamýšlí nad účelností umění a uměleckoprůmyslových předmětů a nad problematikou ztráty vkusu v moderní společnosti¹⁸. Umělecký průmysl má podle Sombarta za cíl vytvořit harmonickou osobnost, s vyrovnaným poměrem mezi inteligencí a vkusem.

Největší problém vidí Sombart v oddělení umělce a řemeslníka, dokládá to na příkladech z minulých staletí, kdy umělec byl zároveň řemeslníkem, ovládal materiál a zpracováním do něj vkládal své umělecké ambice. Sombart uvádí, že do období renesance nebyl odlišován status umělce a řemeslníka, protože umělci produkovali ve velkém množství i užité předměty. Tento soulad označuje jako *slohovou jednotnost tvorby*¹⁹, která znamenala spolupráci nejen mezi umělci-řemeslníky, řemeslníky, ale i spolupráci mezi různými obory. Právě tato období, kde byla úzká spolupráce přínosem jak pro umělce, řemeslníky, tak i pro odběratele byla podle Sombarta nejlepší pro rozvoj harmonické osobnosti skrze umělecký průmysl. Toto

¹⁸ V souvislosti s pojmem „moderní společnost“ bychom měli mít na paměti, že spis vznikl před sto lety a společnost samozřejmě prošla jistou změnou. Nicméně jeho teze jsou ve většině případů aktuální i dnes. Nejvíce rozporů lze nalézt v otázce technického vývoje.

¹⁹ Srov. SOMBART, Werner: *Umělecký průmysl a kultura*; Jan Laichter, Praha 1912; str. 31

období ovšem netrvalo dlouho a spolu s vývojem společnosti a rozvojem nových hospodářských systémů, zejména kvůli pozvolnému nástupu kapitalismu, vzniká nový přístup v produkci uměleckého průmyslu, který je zaměřen zejména na zisk. To pro umělecký průmysl pochopitelně znamená úpadek.

Úpadek v takovém slovasmyslu, že nositelé vkusu, objednatelé zakázek a lidé, kteří rozhodují o veřejném prostoru, o vkus přicházejí. Nejvyšší moc mají peníze, a lidé, kteří jich mají dostatek, který dříve využívali k osobnímu rozvoji, mají jedinou snahu, a to rozšířit svůj majetek. Umělci se tedy zaměřují na tyto odběratele, kteří mohou jejich práci dostatečně zaplatit a odvrací se od užitého umění, o které veřejnost ztrácí zájem (zejména kvůli zhoršující se ekonomické situaci). Uměleckoprůmyslová výroba vzniká ve velkých závodech bez zásahu umělce, je zacílena na většinu společnosti, která si nemůže dovolit kvalitní produkty, ale touží po novinkách (tuto touhu uměle vyvolává ziskuchtivý kapitalismus).

Pro umělce to znamená, že je jeho dílo postaveno proti zájmu veřejnosti, protože objednatelé jeho zakázek jsou v drtivé většině nevzdělaní lidé bez vkusu. Otázkou je, jak vrátit společnosti vkus. Tento úkol vidí Sombart právě v znovuoživení uměleckého průmyslu, který má na společenský život stále největší vliv. V této souvislosti mluví o tzv. *estetice účelnosti*, která spočívá v tom, že krása předmětu se projeví skrze jeho účel. Problém dnešní doby vidí v čím dál nesmyslnějších účelech. Ovšem ani dokonalá účelnost nemusí být základem pro estetické kvality. Dále jmenuje tzv. *strojový sloh*²⁰. Ten spočívá v tom, že dnešní uměleckoprůmyslové předměty vyrábí stroje, které do nich nemohou vtisknout svou duši. Proto navrhuje, jako jeden z prvních kroků v obnově uměleckého průmyslu, návrat k ruční práci. To samozřejmě popírá vývoj moderní techniky, a tím pádem se jedná o utopickou představu. Sombart si toho je vědom, a řeší to tak, že staví umělce do výrobního procesu, a to hlavně blíže k produktům. Až po tomto znovuoživení vztahu mezi umělcem a užitkovým předmětem je možné, aby nám uměleckoprůmyslové předměty nabízely takové kvality jako dřív, a tím postupně a nenásilně vracely společnosti vkus.

²⁰ SOMBART, Werner: *Umělecký průmysl a kultura*; Jan Laichter, Praha 1912; str. 54

2.3. Umění a umělecký průmysl v estetice Otakara Hostinského

Významný český estetik Otakar Hostinský se také okrajově věnuje problematice uměleckého průmyslu. Zejména v textech *O významu průmyslu uměleckého* (1887) a *O tvaru a výzdobě výrobků průmyslových* (1888). Jeho úvahy jsou zaměřeny na rozlišení umění a uměleckého průmyslu, zabývá se otázkou hodnoty a účelnosti uměleckoprůmyslových předmětů. Jeho hlavní myšlenka koresponduje se Sombartem, a to v tom, že lze skrze umělecký průmysl vychovat společnost ke vkusu.

Podle Hostinského je význam uměleckého průmyslu stejný jako význam umění, protože umělecká díla nevznikají pro to, aby byla schraňována v galeriích. Jejich prvotním účelem je dekorace, případně doplnění prostoru. Další funkcí umění jmenuje funkci náboženskou. Zdůrazňuje, že instituce galerií vznikly až na základě nedostatku důstojného prostoru pro umělecká díla. V dnešní době už tato teze ovšem není aktuální, protože většina umělců tvoří naprosto záměrně pro galerie, dokonce už při tvorbě pracují s prostorem galerie, kde bude dílo umístěno. Hostinský připisuje účelnost umění největší měrou právě pro architekturu, která je pro náš život všudypřítomná a odvíjí se od ní i uměleckoprůmyslové předměty.

Umělecký průmysl má tedy tu funkci, že tříbí, případně kazí náš vkus. A právě na jeho rozvoji je vidět vývoj vkusu celé společnosti. K tomu značnou měrou pomáhá i výzdoba uměleckoprůmyslových předmětů, která by s nimi měla být v souladu a neměla by narušovat jejich funkci. Hostinský přirovnává dekoraci k metafoře, která dává básním poetický půvab a nedělá z nich pouhý popis. Z toho vyplývá, že správná výzdoba uměleckoprůmyslového předmětu mu může přidat na estetických kvalitách, které následně ovlivňují společnost.

2.4. Vztah slohu a uměleckého průmyslu podle Adolfa Loose

Adolf Loos ve svých statích mluví nejen o uměleckém průmyslu, o ornamentu, ale i o novém slohu. Vyjadřuje se k němu kriticky, protože v něm vidí pouze napodobení středověkých slohů. V tom vidí největší problém, protože ačkoliv vybavení domácností nemění svůj účel (například židle bude vždy židli určenou pro to, abychom se na ni posadili, takže zde nelze uvažovat o výrazně proporcionální změně), tak jeho podoba se mění. A právě podoba dnešního vybavení je inspirována v minulých slozích. Pro Loose je slohový byt takový, kde je vše slazeno do posledního detailu, a kde

vybavení nese společné prvky. To je ale většinou vytvořeno někým (dekorátérem, architektem), kdo zde nebydlí. Proto je v jeho pojetí slohovost neosobní a není základem pro spokojený a vyrovnaný život. Loos zdůrazňuje potřebu tzv. *rodinného bytu*, kde je každý detail spojen s vývojem rodiny či obyvatelem bytu. A právě tento osobní prvek má vliv na duševní vývoj naší osobnosti. Slohovost samotnou ovšem neodsuzuje tak jako slohovost dnešní, kterou kritizuje, protože nepřináší nic nového.

„Tehdy se lidé zařizovali tak, jak se dnes oblékají. U ševce koupí si boty, u krejčího kabát, kalhoty a vestu, u obchodníka límec z továrny, u kloboučníka klobouk, u soustružníka hůl. Jeden nezná druhého a přece všechny věci se k sobě hodí. Proč? Protože všichni pracují ve slohu z roku 1898. A tak pracovali také řemeslníci v dřívějších dobách, všichni, v jednom společném, tehdy panujícím moderním slohu.“²¹

Loos rozděluje umění a umělecký průmysl na základě trvanlivosti v čase. Tvrdí, že umění je věčné a není možné aby se užíváním opotřebovalo²². Naopak o uměleckém průmyslu říká, že vychází z módy. Proto jsou lidé, kteří vyznávají užité umění zaostalými, nejdou s dobou a nejsou schopni ocenit kvality uměleckého díla.²³ Co se týče historického vývoje, říká, že průmysl se od umění vzdálil. Hlavním rozdílem je to, že uměleckoprůmyslové předměty se tvoří na objednávku, kdežto umělecké dílo existuje samo o sobě.

Proč jsou pro nás tedy tyto pojmy důležité a jak s životním slohem souvisí? Balzacova elegance je takový způsob života, kdy je myšlení člověka v souladu s jeho vnějším prostředím. To je prvkem slohovosti, která je dána životem nejen jedince, ale i společnosti. Takový způsob života je vychováván skrze prostředí a předměty, které nás obklopují a které jsme zvyklí užívat. Tyto předměty nám mohou zprostředkovávat kvality, ke kterým bychom jinak nemuseli najít cestu. Právě proto mají vliv na náš vkus, ke kterému nás mají podle výše zmíněných autorů vychovávat. Základem není nechat si vytvořit okolní prostředí díky někomu, kdo zná módu dnešní doby, ale naučit

²¹ LOOS, Adolf: *Řeči do prázdna*; str. 40-41

²² „Dílo běžně, všeobecně užívané slouží přítomnosti, dílo umělecké jest určeno pro budoucnost.“
LOOS, Adolf: *Řeči do prázdna*; str. 53

²³ „Kdo stejně staví pár bot a obraz, ten nikdy neocení krásy obrazu“ LOOS, Adolf: *Řeči do prázdna*; str. 52

se vytvořit si prostředí po svém v souladu s touto dobou. Vývoj uměleckého průmyslu ukazuje, jak nelehké je udržet jeho kvality, a to zejména v hospodářském ohledu dnešní společnosti zaměřené na zisk. Životní sloh je poznamenán oběma prvky o kterých jsme mluvili. Umělecký průmysl udává základní materiál, díky kterému se životní sloh projevuje, uchovává a šíří. Elegance je jím nejen ovlivněna, ale i tvořena a zároveň mu dává podobu, kterou ztvárňuje právě skrze umělecký průmysl.

3. Životní sloh

Nyní se konečně dostáváme k nejdůležitější části věnované právě životnímu slohu v kontextu české estetiky. K tomuto tématu se vyjadřují především tři autoři; Ladislav Žák, který ve své knize *Obytná krajina* (1947) poprvé užívá pojmu životní sloh, a to zejména v souvislosti s životním prostředím. Druhým je Karel Honzík, který ideu o životním slohu rozvinul a dal tak vzniknout vlastním teoriím o tom, co životní sloh je a jak vzniká. Posledním z nich je Bohuslav Brouk, který pod vlivem svých předchůdců přichází s komplexním popisem významu životního slohu, a zamýšlí se nad tím, zda je možné, aby dnešní doba byla slohová a specifikuje požadavky za kterých by bylo možné vytvořit nový sloh. Je třeba mít neustále na paměti politický kontext doby ve které tyto teorie vznikaly, protože jsou jí silně ovlivněny. V dnešní době se mnoho výroků, které zde uvádím, mohou zdát zastaralými. Příští kapitola se zaměřuje právě na aktualizaci těchto tezí do dnešního prostředí.

3.1. Ladislav Žák a krajinné plánování. Základ vědy o životním slohu.

Ladislav Žák podává komplexní návod, jak by si společnost měla uspořádat okolní prostředí, od šetrných zásahů do přírody až k rozsáhlým urbanistickým koncepcím. Pro nás je podstatné, že zde jako první dává jméno životnímu slohu, který spojuje s tvorbou obyvatelné krajiny. V úvodu jeho teze komentuje Karel Teige: „*Zveme-li soubor method a produktů této výstavby životního prostředí stylem, životním slohem, dáváme pojmu styl nový obsah*“²⁴

Ve své knize podává ucelený návod pro využití krajinného plánování s ohledem na ochranu přírodních hodnot. Krajinné plánování nás podle Žáka svým vývojem dovede k oné obytné krajině, která bude doplňovat a obohacovat životní styl budoucí společnosti. Jeho teorie je založena na socialistickém zaměření tehdejší doby, jejímž cílem je snaha o maximální automatizaci, která by snížila pracovní dobu a dala větší prostor pro volný čas. Ten je všeobecně označován za hlavní produkt socialismu a měl by být využit k zušlechtní osobnosti jednotlivce i celé společnosti. A to právě skrze kulturu a přírodu:

²⁴ TEIGE, Karel: *Úvod* in ŽÁK, Ladislav: *Obytná krajina*. S.V.Ú. Mánes: Svoboda, Praha 1947; str. 8

„Člověk, zbavený úmorné dřiny a přemíry práce, bude se konečně věnovati svému opravdovému zdokonalení, tělesnému i duševnímu rozvoji, zevnímu i vnitřnímu růstu, hmotné i duchovní kultuře, civilizaci a technice, vzdělání a umění, poznávání světa i životu v přírodě.“²⁵

Žák vidí problém v přílišné centralizaci společnosti, která má na životní prostředí špatný vliv, protože některé přírodní hodnoty zcela ničí a dále, protože zde vzniká nerovnoměrnost obydlení, průmyslových zón a přírodní krajiny. Řešením je pro něj decentralizace průmyslu a rovnoměrné osídlení, které je založeno na postupném přebudování našeho celého současného prostředí. To úzce souvisí s citlivým zacházením a využíváním přírody a nutností ochrany jejích neobnovitelných hodnot:

„Lidský duch by nepochybně chřádnul a zakrněl a stal se davovým a stádným, kdyby trvale vnímal kolem sebe pouze skutečnost, uměle vytvořenou jím samým, byť i za účasti jednotlivých prvků přírodních.“²⁶

Obytnou krajinu definuje tak, že je to „*humanisovaná příroda, jež bude orgánem člověka a dílem jeho ducha*“²⁷. Základním předpokladem pro její tvorbu je ohleduplnost současné společnosti ke společnosti budoucí. Určuje ji biologická a psychologická potřeba člověka, která postupně obytnou krajinou nahradí současnou hospodářskou krajinu. Prostředky krajinné obyvatelnosti jsou doprava a ubytování, spolu s úpravou a osázením krajiny a sídlišť. Překážkami, které brání k tvorbě obytné krajiny jsou nesprávné osídlení, v poměru staveb a krajiny, nesprávná koncepce výroby (centralizace průmyslových zón), nesprávná doprava, nečistota a člověk, zejména z hlediska přelidnění. V tomto ohledu Žák volá po tzv. *filozofii stavebnictví*, která by určovala jasné hranice mezi zacházením s krajinou a obyvatelností. Obytná krajina je základním prvkem pro tvorbu nového životního slohu.

K tvorbě životního slohu přistupuje Žák vědecky, a to tak, že mluví o instituci, kde by byl „*zkoušen a zvolna vytvářen nový životní sloh v novém životním prostředí*“²⁸, a ptá se, zda jsou vytvořeny předpoklady pro tvorbu nového životního slohu a kultury. Spolu s Karlem Honzíkem dochází k závěru, že na výzkum životního slohu ještě nejsou

²⁵ ŽÁK, Ladislav; *Obytná krajina*. S.V.Ú. Mánes: Svoboda, Praha 1947; str. 192

²⁶ ŽÁK, Ladislav; *Obytná krajina*, str. 193

²⁷ ŽÁK, Ladislav; *Obytná krajina*, str. 18

²⁸ ŽÁK, Ladislav; *Obytná krajina*, str. 26

vhodné podmínky, protože společnost nedospěla k tomu, aby se starala o své okolí s ohledem na budoucí generace. Dostatečný zatím není ani technický rozvoj, který by umožňoval dostatek času k časově náročnému a nákladnému nahrazování starého prostředí novým. Proto doufá ve vznik nové vědy, která by se zabývala celkovým pojetím obyvatelnosti, a ta by úzce spolupracovala s vědou o tvorbě nového životního slohu a dala by tak základ lepší společnosti s kvalitnějším a plnohodnotnějším způsobem života.

3.2. Karel Honzík a definice životního slohu

Karel Honzík, který s Ladislavem Žákem od 30. let minulého století úzce spolupracoval na konceptu životního slohu, ve svých knihách specifikuje tento pojem zejména z hlediska bytové kultury, přes architekturu až k urbanismu. Kromě toho, že definuje životní sloh a udává mu jasné hranice, podává i první soubor z podmínek potřebných k jeho tvorbě. V rámci našeho tématu jsou nejdůležitější svazky *Co je životní sloh* (1958) a *Tvorba životního slohu; stati o architektuře a užitkové tvorbě* (1976, jedná se o sebrané spisy z 50.-70. let).

V první řadě zdůrazňuje důležitost slohu pro společnost a klade si otázku, zda je, či může být, dnešní doba slohová a čím se tento sloh projevuje. Stejně jako Adolf Loos kritizuje slohy 19. století. A to z toho důvodu, že pouze čerpaly ze slohů vytvořených v historických obdobích a dohromady nepřinášely nic nového. Zároveň však přisuzuje slohu důležitost v tom, že si skrze něj uvědomujeme sami sebe. Označuje ho za jednu ze složek našeho poznání. Jeho definice je ovšem mnohem širší a tak je třeba se na ni podívat blíže. Jako jednu z prvních konkrétních definic Honzík uvádí:

„Životní sloh je soustavou vzájemně vztahných forem, jimiž se projevuje život lidské společnosti v určité historické situaci.“²⁹

Formami má na mysli „*formy jednání, vztahů, vědomí a věcného prostředí.*“³⁰ Jedná se tedy o životní formy, jejichž souhrnem a vzájemnými vztahy je představován právě životní sloh. Problémem dnešní doby je mnohost a neucelenost těchto forem, kterou můžeme zřetelně pozorovat v oblasti umění. Honzík to uvádí na příkladu,

²⁹ HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*. Československý spisovatel, Praha 1958; str. 7

³⁰ HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*, str. 10

že kdybychom vedle sebe postavili novodobá umělecká díla (vzniklá od začátku 19. století až do dnešní doby), na první pohled uvidíme rozporuplnost a nenajdeme zde takovou jednotu, jako například u děl gotických, barokních, apod.³¹ Tuto mnohost forem má na svědomí technický pokrok, který se svým neustále se zrychlujícím vývojem produkuje víc a víc různých forem, které už sloh není schopen pojmut a sjednotit. Dnešní společnost se tedy místo formování do jednotného slohu člení do mnoha specializovaných mikrostylů, které se mezi sebou mísí jak prostorově, tak historicky. Roztříštěnost na tyto mikrostyle rozděluje i společnost, která dřív prostřednictvím životního slohu projevovala jasný a jednotný světový názor. Ten lidem dodává jistotu a oporu v nepříznivých obdobích. Honzík si klade otázku, zda je možné znovu nalézt tento jednotný světový názor, a skrze výrazové jistoty ho uspořádat do uceleného životního slohu.

„Představuje nejen to, co společnost vyrábí pro svou potřebu, nejen to, jak společnost upravuje vzájemné vztahy mezi lidmi, jaké zvyklosti přejímá z minulosti a jaké nově tvoří, jak cítí a usuzuje. Sloh života představuje toto vše a ještě navíc i formy, k nimž společnost touto cestou dospívá. Představuje i citový, smyslový, estetický vztah k věcem a jednání.“³²

Dalším pojmem, který v jeho teorii hraje důležitou roli, je tzv. *věcné prostředí*, které zahrnuje všechno co nás obklopuje a s čím se denně setkáváme. Věcné prostředí vychovává, případně kazí náš vkus. Proto je základem pro tvorbu slohu, který vzniká na základě našich požadavků na věcné prostředí, z nichž v důsledku pramení jeho následná podoba. Člověk má k věcnému prostředí různé vztahy, od praktických, přes hospodářské až k ryze estetickým. Věcné prostředí s člověkem na sebe působí, a vzájemně se ovlivňují: *„Jestliže člověk modeloval své prostředí, je pak i sám zpětně modelován vlivem tohoto prostředí.“³³* Nejvýraznějším příkladem je proměna věcného prostředí, kdy v historii mělo jasnou převahu prostředí přírodní, které už dnes člověk z větší části pohltil. Do věcného prostředí ovšem nepatří pouze naše hmotné okolí, *„ale i životní způsoby, zvyky a mravy, vkus a záliby, myšlení a cítění; vede k přetvoření člověka souběžně s modelováním jeho prostředí.“³⁴* Vztah věcného prostředí a životního

³¹ Srov. HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*, str. 8

³² HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 11-12

³³ HONZÍK, Karel; *Věci kolem nás a socialistický životní sloh* in: *Věci kolem nás*; str. 20

³⁴ HONZÍK, Karel; *Věci kolem nás a socialistický životní sloh* in: *Věci kolem nás*; str. 15

slohu je takový, že se oba navzájem formují a v určité míře dávají vznikat jeden druhému.

Tím se dostáváme k tomu, jak vlastně životní sloh vzniká. V rámci věcného prostředí uvádí Honzík tzv. *determinanty životního slohu*. Jedná se o základní společenské faktory, které se projevují právě skrze životní formy. Tyto životní formy a jejich vzájemné vztahy jsou, jak už jsme si řekli, základními prvky na kterých je životní sloh založen a díky kterým je možný jeho vznik. Všechny spadají do věcného prostředí nejen jednotlivce ale i celé společnosti.

„Životní sloh tedy především vzniká. Rodí se takřka samovolně z výrobních poměrů, ze vztahů mezi lidmi, ze způsobu života, nicméně jeho dovršení je urychlováno i dotvářeno zvláštní syntetickou tvořivostí, koncepční iniciativou jednotlivců, jejichž působnost má někdy mnoho příbuzného s uměleckou tvorbou.“³⁵

Prvními z nich jsou *výrobní a třídní vztahy*. Základem socialistické společnosti, ve které nejen Honzík, ale i Ladislav Žák a Bohuslav Brouk, vznik nového životního slohu předpokládají je setření rozdílů mezi společenskými vrstvami, a to nejen ve věcném prostředí, ale i v lidském vědomí a zvycích. Všichni kritizují kapitalismus z toho důvodu, že tříští společnost na různé společenské vrstvy, jeho prioritou je zisk a nemá ambice podílet se na kvalitě života. Sám Honzík uvádí:

„... je ve světě kapitalistickém nemožné, aby se životní sloh vytvořil a aby vyzrál ve smyslu jednotné soustavy společenských forem.“³⁶

„Hovoříme-li dnes o novém životním slohu, máme na mysli socialistický životní sloh, to je sloh vzniklý v rámci celé společnosti, sloh života vytvořený všemi a pro všechny.“³⁷

Na to úzce navazují *přežitky ve věcných formách a ve vědomí lidí*, které jsou ve společnosti ukotveny z předešlých období. Jde zejména o touze po bohatství a jeho následném předvádění ostatním, čímž se snažíme zařadit do vyšší společenské vrstvy. Můžeme zde vidět souvislost s pojetím módy, která je založena na stejném principu a jedním z jejích hlavních znaků je krátký časový úsek, během kterého se projevuje.

³⁵ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 38

³⁶ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 44

³⁷ HONZÍK, Karel; *Věci kolem nás a socialistický životní sloh* in: *Věci kolem nás*; str. 16

Honzík uvádí, že „v současné době nevzniká na světě jednotný životní sloh. Existuje v nejlepším případě pouze jakási skladba mikrostylů nebo mód.“³⁸ Pro vznik životního slohu je tedy třeba zbavit se těchto přežitků. Tím sloh získá dostatečný prostor na to, aby se mohl projevit v plném rozsahu. V tomto ohledu se dostává cit do rozporu se vkusem, snažíme se obklopovat nejen dražšími a dražšími věcmi, neustále je obměňujeme podle současných trendů, ale klademe je po boku předmětům, ke kterým máme sentimentální či upomínkový vztah, a které jsou, jak uvidíme dále, z pohledu Bohuslava Brouka³⁹, zcela zbytečné. Spolu s Ladislavem Žákem a Bohuslavem Broukem pracoval Karel Honzík na konceptu *necessismu*, který by redukoval a jasně vymezoval potřeby na nezbytné a racionální. Hlavním cílem tohoto principu je ekonomisace těchto druhů potřeb.

Další skupina determinant životního slohu je založena na technologii, hospodářství a jim podobných odvětvích. Jedním ze základních prvků je *dělba práce*, která má na svědomí rozdělení oborů na množství jednotlivých mikrokosmů, které o sobě navzájem nemají přehled. Tato roztržičnost přirozeně brání vzniknout slohu, který by měl být jakýmsi vrcholným dílem všech oborů lidské činnosti. Honzík navrhuje řešení v podobě hospodářské koordinace oborových mikrokosmů, která by měla za důsledek záměrné a plánované sloučení mikrostylů v jednom velkém životním slohu.

Nemenší důležitost má i *technický rozvoj*, který bychom se měli naučit efektivně využít. Jde zde zejména o ekonomické zpracování surovin, které jsou pro dané prostředí nejlépe dostupné, a výzkum všech reálných možností jejich zpracování. Jejich zkoumání nás dovede ke tvarům, které budou základními prvky nového slohu. Tímto výzkumem se zabývá tzv. *moderní mechanická věda*, která „se dopracovala ke tvarům, jež možno nazvat fyzikálními tvary a které se s obzvláštní výrazností objevují jako specifický produkt 20. století.“⁴⁰ To se týká všeho skrze různé obory. Tyto poznatky by se měly využít nejen na industrializaci stavebnictví, ale i všech oblastí věcného prostředí, například na výrobu nábytku, nádobí, dopravních prostředků, šití oděvů, apod. Dále upozorňuje na opatrnost využití těchto objevů, a na potřebu zavedení slohové a výtvarné

³⁸ HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*, str. 39

³⁹ Bohuslav Brouk se problematikou kramaření (terminus technicus) zabývá ve své knize *Lidé a věci*, kde se pozastavuje nad fenoménem hromadění věcí v domácnostech. Vytváří zde vědu, tzv. chrematologii, která má být naukou o věcech a jejím cílem má být zlikvidování tohoto fenoménu. Srov. BROUK, Bohuslav: *Lidé a věci*. Václav Petr, Praha 1947

⁴⁰ HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*, str. 84

výchovy. Uvádí příklad z hlediska častého využívání plastů, které mají nesčetně možností zpracování: „*takový pestře barevný svět bude vyžadovat obecného smyslu pro barvy, aby se bohatství barev nezměnilo v nevkusnou křiklavost a kakofonii.*“⁴¹ Myslím, že důraz těchto slov pochopíme, jakmile se rozhlédneme kolem sebe. Jako zářný příklad se nám jeví problematika, o které se v současné době začíná mluvit v souvislosti s městskou správou. Jde o vývěsní štíty nad obchody, které ve většině případů nejen že nezapadají do koncepce ulic a měst, ale velice často jsou dokonce i rušivým prvkem. Znovu se začíná objevovat pojem písmomalířství, které by mohlo tento problém částečně vyřešit. Hlavní problém ale spočívá v tom, že obchodníci nemají dostatečně vytříbený vkus na to, aby se starali o zevnějšek svých obchodů. V horším případě jim na tom ani příliš nezáleží, protože jejich hlavní prioritou je reklama a z toho následný zisk.

Dalšími aspekty jsou *provoz* a *doprava*, jejichž vývoj určuje tempo našeho života. Provoz je obecně charakterizován jako pravidelně se opakující soustava pohybů, které ovšem nutně nemusí souviset s dopravou. Provoz může být například manipulačním či úkonným, zejména z hlediska výroby. V tomto ohledu udává jakýsi rytmus okolního světa, jemuž přizpůsobujeme své bydlení a oblékání. Bydlení zejména v tom smyslu, aby naše prostředí vyhovovalo chodu, tedy provozu, domácnosti (uspořádání nábytku, rozmístění předmětů, apod.). Oblékání mu přizpůsobujeme tím, že z oděvu odstraňujeme části, které by nám při běžných činnostech (našem běžném provozu) mohly překážet. Nejlépe to vidíme na pracovním oděvu, kterému se běžné oblečení začíná víc a víc podobat.

Problematika dopravy je s provozem úzce spojená, zejména v souvislosti s výrobou. Honzík proti sobě staví kolektivní dopravu, zejména využívanou na cestu do zaměstnání, a touhu po svobodném přemísťování. Navrhuje, aby se intenzivně pracovalo na zlepšování kolektivní dopravy, což by ji dovedlo k absolutní dokonalosti, a tím by se přesvědčila společnost, že údržba osobních automobilů je zcela zbytečná. Bohuslav Brouk v této problematice dochází ještě dál a navrhuje, aby byla zdražena, či aby byla udělena speciální daň, na paliva pro soukromé účely. Omezením, či úplným odstraněním veřejné dopravy by pochopitelně vzniklo mnohem více veřejného prostranství (nejvíce na úkor současných parkovišť), které by se dalo využít

⁴¹ HONZÍK, Karel: *Co je životní sloh*, str. 89

ku prospěchu nám všem a usnadnilo by běžný provozní chod města. Honzík jejich důležitost vysvětluje: „*Lze právem říci, že provozní formování je příznačné pro naši dobu, že to je jeden ze základních prvků vznikajícího životního slohu.*“⁴²

Dále Honzík upozorňuje na důležitost *vědeckého rozvoje*, který by měl být dalším ze základů tvorby životního slohu:

„*Odvětvím synthetické vědy, jež se nepochybně rozvine v budoucnosti, by měla být právem i věda o životním slohu, která by zkoumala vztahy mezi formami věcí, jednání a zvyklostí, vznikajícími na nejrůznějších úsecích lidské produkce, tvorby i spotřeby.*“⁴³

Základem pro vědecký rozvoj je šíření informací, nejen skrze danou oblast, ale skrze celý svět. Toto je přechodná myšlenka mezi myšlením Ladislava Žáka, který zatím jen naznačuje vznik nové vědy, a Bohuslavem Broukem, který už vědu o životním slohu detailně rozvíjí, a začíná pracovat na koncepci jejích základních principů. V souvislosti s touto vědou u Karla Honzíka jsme už zmínili důraz na slohovou a výtvarnou výchovu, která naznačuje účast vědy při umělecké tvorbě a naopak: „*Vzniká-li tedy již dnes životní sloh, tedy je to bezesporu sloh vznikající za úzké součinnosti vědy a umění.*“⁴⁴

Další z hlavních rolí v základech životního slohu hraje také *zeměpisné prostředí* a *klima*, které „*má vliv na způsob života, na jeho formy a mikrostyly.*“⁴⁵ Tento vliv je vidět na mnoha aspektech věcného prostředí, nejlépe však v zemích s extrémními přírodními podmínkami, které určují od způsobu oblékání, přes druhy dopravních prostředků až po architektonické a urbanistické koncepce. Můžeme z toho tedy odvodit, že zeměpisné prostředí a přírodní podmínky spolu s člověkem na sebe vzájemně působí. Věřím, že vliv člověka na přírodu nemusíme detailně rozebírat, tento jev je všeobecně známý a je patrný všude kolem nás. Tyto determinanty lze využít skrze plánované hospodářství, které si klade za úkol efektivně a ekonomicky využít skrze vědu a techniku to, co máme k dispozici, k tomu, abychom zlepšili kvalitu našeho dosavadního způsobu života.

Nyní se dostáváme k neméně podstatným, a to tzv. *ideovým determinacím*. Základním prvkem je *stav myšlení*, který je odvozen od rozvoje vědy, a do jisté míry

⁴² HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 77

⁴³ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 71

⁴⁴ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 83

⁴⁵ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 79

určuje základ pro světový názor, jenž proniká do veškeré lidské činnosti. Tím tedy udává i podmínky životnímu slohu. Stav myšlení by měl sloučit povědomí o všech možných lidských činnostech. „*Je to tedy také cesta od jednotlivé životní formy k životním mikrostylům a nakonec k jednotnému životnímu slohu.*“⁴⁶

Z toho co jsme si řekli vyplývá, že soulad všech výše uvedených faktorů je nezbytným základem pro tvorbu nového životního slohu:

„*V okamžiku, kdy tyto všestranné korelace dojdou výrazu ve všech životních formách, kdy je ovládneme svými smysly i svým poznáním, budeme moci říci, že jsme dosáhli životního slohu.*“⁴⁷

3.3. Bohuslav Brouk a výzkum nového životního slohu

Nyní se dostáváme k samotné vědě o životním slohu, která udává možnosti jeho tvorby právě na základě poznatků Ladislava Žáka a Karla Honzíka. Ve 40. letech se ke dvojici výše zmíněných autorů přidává Bohuslav Brouk, který celou koncepci životního slohu dovádí nejdál. V první řadě upřesňuje pojem životního slohu, a rozvádí teorii o výzkumu a tvorbě nových životních způsobů a následně, teorií podloženém a pečlivě plánovaném, vzniku nového životního slohu.

Jeho základním dílem o této problematice je kniha *Životní sloh*, jejíž první částí už jsme se zabývali v předešlých kapitolách. Brouk zde rozebírá pojem sloh obecně, hlavně v souvislostech se společností, historickým kontextem a příbuznými pojmy. Nyní se zaměříme na druhou část, kde se Brouk věnuje tvorbě nového lidového životního slohu. Jak už jsme zmínili u Karla Honzíka, předpokládá Brouk také vznik životního slohu v rámci socialismu: „*Budujícе socialismus, stojíme dnes na prahu nové doby, od níž se obecně očekává, že dospěje ke slohu.*“⁴⁸, na čemž zakládá i jeho případný úspěch: „*Nemine-li se socialismus s úspěchem, musí tedy nezbytně dospěti ke slohovosti.*“⁴⁹

⁴⁶ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 95

⁴⁷ HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*, str. 97-98

⁴⁸ BROUK, Bohuslav; *Životní sloh II. část*. Dostupný z:

<http://bohuslavbrouk.files.wordpress.com/2010/06/bohuslav-brouk-zivotni-sloh-ii-cast.pdf>, str. 41

⁴⁹ BROUK, Bohuslav; *Životní sloh II. Část.*; str. 42

Pod vlivem svých předchůdců zde zdůrazňuje zejména to, že nový sloh bude vytvořen vědomě, a to na základě vědeckých poznatků. Proto si na tehdejší dobu klade nároky, aby byla oficiálně založena věda zabývající se výzkumem nového životního slohu. Sám podává první teoretické podklady pro jeho vznik, který předpokládá právě v socialistickém prostředí tehdejšího Československa. To má podle Brouka potenciál dát vzniknout této vědě, a spolu s ní novému životnímu slohu, nejen kvůli tomu že je spojnicí mezi východní a západní Evropou, ale i proto, že zde jsou velmi úspěšní a talentovaní vědci napříč různými obory. Dále také z toho důvodu, že politická koncepce tehdejší doby měla tendenci stírat třídní rozdíly a zařídit všem stejné životní podmínky. Bez zbytečností i bez nedostatků.

Brouk uvádí, že slohovost je ve společnosti přirozený a pravidelný jev. Životní epochy lidstva se dělí na slohové, přechodné a neslohové. Neslohová doba je nehospodárná, protože je založena na rychlých změnách. V tom znovu vidíme souvislost s pojetím módy, která, jak už jsme si řekli, je založena na třídním rozdělení společnosti. Vnucování měšťanského způsobu života, a uměle vyvolávaná touha po takovém způsobu života, na jednu stranu sice vytváří kupní sílu, ale v historii to vedlo k zániku folkloru, který Brouk nazývá prastarým lidovým životním slohem. Nevidí v tom ovšem jen stinnou stránku:

„Jen díky kapitalismu, hledajícímu odbytiště i mezi nejnuznějším obyvatelstvem měst, jakož i v nezapadlejších dědinách, bylo konečně jistou měrou zapojeno do kulturního dění, třebaže pasivně, všechno lidstvo.“⁵⁰

Tato interakce se může stát velmi užitečnou v šíření nového životního slohu, jehož hlavním znakem bude právě lidovost, založena na synchronizaci životní úrovně: „Lidový je tedy jedině takový sloh, jeho každý výraz vyhovuje co nejlépe opravdu všemu lidu.“⁵¹

Prvním z předpokladů pro tvorbu nového životního slohu je podle Brouka jeho teoretický výzkum a následná aplikace v plánované výrobě, zasahující do všech životních norem nové společnosti. Z toho plyne, že nový sloh vznikne vědomě na základě vědeckých poznatků a jejich následné aplikace do nových životních způsobů. Brouk však upozorňuje, že i přesto se nebude jednat o sloh umělý.

⁵⁰ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 44

⁵¹ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 44

„Poprvé v lidských dějinách spějeme tak vsříc slohu, jenž oproti dosavadním životním slohům, jakož i způsobům je vědomým cílem našeho snažení. Příští sloh se bude nesporně opírat o výsledky vědeckého výzkumu, a proto čím dříve přikročíme k výzkumu nového životního slohu, tím dříve se ho rovněž dočkáme. ... Zrození slohu socialistické společnosti není myslitelné bez vědecké nápomoci, avšak proto se ještě nedomnívejme, že příští sloh bude umělým slohem. Cílevědomými výzkumy a pokusy můžeme nanejvýše dospět k novým dobovým a nikoliv snad k slohovým životním způsobům. Jinými slovy řečeno, veškeré výrazy, které vědomě dodáme svému životu, budou jen dobové, neslohové výrazy, které podle úspěšnosti našeho teoretisování a experimentování se budou novým slohovým výrazům toliko více nebo méně blížit. Sám nový sloh může povstati teprve poté, až se domůžeme ve všech životních projevech opravdu nových, době opravdu značně odpovídajících výrazů, které pak vzájemným samovolným opracováváním, ovlivňováním nabudou konečné, pravé slohové podoby.“⁵²

Jedním z dalších podstatných předpokladů pro vznik nového slohu je to, že bychom se neměli úzkostlivě zaměřovat na jednotlivá odvětví lidských činností, ale měli bychom si vytvořit komplexní přehled o všech oborech. Na základě tohoto pohledu se pak můžeme snadno zorientovat v možnostech, které nám nový sloh nabízí. Při tvorbě nových životních způsobů se můžeme se inspirovat historickými či cizokrajnými národy, ovšem musíme brát v potaz naše životní nároky, které se mohou znatelně lišit. To ale neznamená, že by se mělo bránit pokroku napříč celým světem. Stejně bychom měli postupovat i v souvislosti s technickým vývojem. Měli bychom mít ale na paměti, že tyto nově vznikající formy bychom měli přizpůsobovat životu, nikoliv že bychom svůj život měli přizpůsobovat těmto nově vznikajícím normám⁵³. Toto přizpůsobení povede ke zkvalitnění našeho dosavadního způsobu života.

„Sloh socialistické společnosti, kterého dosáhneme oproti všem dosavadním slohům vědomě, a jehož stěžejní metou jest dopřáti co nejšťastnější život všem lidem vůbec, musí se zřejmě přizpůsobovat životu v každém ohledu a nesmí očekávat, že život se snad sám přizpůsobí jistým vynalezeným a přesně stanoveným formám.“⁵⁴

Nyní se podíváme na to, jak Brouk specifikuje své vědecké postupy. Říká, že základem pro vědu o životním slohu je ethnologie, která se zabývá společenstvím

⁵² BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. Část.*; str. 46

⁵³ Srov. BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. Část.*; str. 59

⁵⁴ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. Část.*; str. 58

od jednotlivce po celou civilizaci. Přes kulturní historii dochází až k novému pojmu, a to *biognosii*, což má být nová věda o životních způsobech. Jejím základem je studium lidských potřeb, z nichž je třeba mít na paměti, že většina jich je dobových a budoucí společnost bude mít pravděpodobně úplně jiný soubor potřeb než ten, který máme dnes. Ovšem upozorňuje na to, že samo poznání nových a správných životních způsobů neznamená jejich automatické nastolení. Nelze je v žádném případě společnosti vnutit, a proto je třeba nalézt ten správný postup aplikace těchto norem v praxi. Biognosie tedy dává základ další vědě, kterou je *orthobiotika*:

„Orthobiotické poznatky, které nám odhalí nejpříhodnější formy budoucího života, nepostačí nám zřejmě k tvorbě nového slohu. Kromě orthobiotiky je nutno konstituovat i biopolitiku, jakožto vědecky promyšlenou taktiku, kterou by se nám nejnáze podařilo utvářeti skutečný život podle vyzkoumaných norem.“⁵⁵

Tím dochází k problematice funkce předmětu. Když jsme mluvili o Werneru Sombartovi, zmínili jsme pojem estetika účelnosti, která má s Broukovo pojetím stejnou podstatu. Sombart upozorňuje na nesmyslné účely, Brouk to bere z jiného konce a kritizuje pošetilé potřeby lidí, kteří předměty zatěžkávají zbytečnými nároky. To vychází z dříve jmenovaným pojetím necesismu, a jeho redukcí na základní potřeby.

„Dnes však není opravdu jediného životního projevu a jediného druhu výrobků, který by nebyl zmrzačen alespoň jednou z pošetilých funkcí.“⁵⁶

Jako pošetilé funkce jmenuje například funkci reprezentační, kterou musíme vymýtit protože se jedná o asociální jev, a funkci kultovní. Je nezbytné vyhladit všechny pošetilé potřeby, které nám akorát komplikují život. Základem pro jejich vymýcení je ekonomisace života, která by ovšem neměla být extrémního rázu. Jak říká Brouk: *„Diogenství je právě tak zavržitelné jako dnešní plýtvavost.“⁵⁷* Cílem rozumného uvažování nad potřebami je nalezení způsobu, který povede k ekonomickému a dokonalému ukájení našich rozumných potřeb. Ty zakládají náš kultivovaný život, a skutečně je odhalíme až díky vědeckému výzkumu.

⁵⁵ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 70

⁵⁶ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 61

⁵⁷ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 64

„Kdyby lidé mohli ukájet utěšeným způsobem své rozumné potřeby, kdyby náležitě bydlili, jedli, se šatili, apod. a kdyby nebyli zavalováni existenčními starostmi, puritánskými příkazy v erotickém životě, atd. neprojevovali by zajisté všeliké pošetilé požadavky jako dnes.

...
Výzkum lidských potřeb nám v příštích dobách dopomůže jak zavržením spousty zcela zbytečných pošetilých požadavků, tak i shledáním nových biologických a psychických potřeb k značnému uskrovnění v našich životních nákladech, k oproštění od nepředstavitelného množství hmotných statků, aniž by nás nutil žít po Diogenově způsobu.“⁵⁸

Od těchto pošetilých potřeb se ovšem nelze odpoutat úplně, a to z důvodu, který naučil našim dávným předchůdcům nástěnných maleb, z důvodu který brání tomu, aby se funkcionalismus aplikoval s naprostou platností. Jedná se o princip, který se jmenuje *horror vacui*. Je v nás pevně zakořeněn a společnost jako celek, ani jedinec, se ho nikdy nezbaví. Jeho význam spočívá v panickém strachu z prázdnoty, který se snažíme zažehnat jakoukoliv dekorací, případně ornamentem na strohém předmětu. Brouk na to navazuje a říká, že lidé touží po krámech z bídy. Tím se dostáváme k jeho dalšímu pojmu, a to ke kramaření. To má podobnou podstatu jako například alkoholismus, který Brouk nazývá nevymýtitelnou potřebou dělníků. Ti kvůli své náročné práci, a často i kvůli nedostatečnému vzdělání, nemají kultivované potřeby, a tak po práci ve volném čase odpočívají tímto způsobem. Kvůli financování těchto pošetilých potřeb lidé tráví o několik hodin víc v zaměstnání. Brouk proto navrhuje, aby se zakázala výroba luxusních krámů, jejichž pořizovací náklady jsou příliš veliké.

Tvorba nového životního slohu je tedy z části postavena na boji proti krámům a kramaření. Jejich redukce je možná zejména osvětou. Vidíme že Brouk, stejně jako Karel Honzík, vyzdvihuje nezbytnost zásahu do výchovy a vzdělání lidí. Vymýcení kramaření ovšem nikdy nebude možné v absolutním rozsahu, a proto Brouk určuje i požadavky na krámy, které přetrvají. Hlavním z nich je, aby nekazili lidem vkus. Jejich světlou stránkou je dokonalá estetická působnost, ale bohužel si v kramaření libují v drtivé většině lidé bez vkusu, které estetickou úpravou ve větší míře odradíme.

„Krámy jsou nesporně přímo pařeníštěm nevkusu, což konečně není nijak podivné, jelikož nešťastný výtvarný cit většiny projektantů není při řešení krámů

⁵⁸ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. Část.*; str. 68 - 69

*omezován celkem žádnými jinými, mimoestetickými postuláty, kdežto při výtvarném utváření praktických výrobků jsme nuceni vždy se v přemnohých směrech podřizovati formám, které si vyžaduje jejich rozmanité užitkové poslání.*⁵⁹

Další z možností vymýcení kramaření je možnost státem uzákoněných omezení. Například zákazem prezentace těchto předmětů na veřejných prostranstvích, omezením automobilů pro soukromou dopravu (skrze vyšší cenu benzínu), omezení na hřbitovech. O hřbitovech mluví Brouk velice kriticky, kult mrtvých je podle Brouka lidem pouze k tomu, aby se předvedli před svými blízkými, co všechno si můžou dovolit, jak honosně mohou vyzdobit hrob. Omezení na hřbitovech chce zavést buď na krátkou otevírací dobu, či ještě radikálnějším způsobem na to, aby byly dostupné jen několik dní v roce.

Spolu se svými předchůdci se Brouk shoduje na tom, že s tvorbou nového životního slohu je nezbytné vytvořit nové životní prostředí. Konkrétně mluví o přebudování měst, což je na celé tvorbě životního slohu nejtěžší:

*„... pro nový život musí být svět od základů zcela přebudován, což zajisté je velmi nákladný, pracný a mnoho času si vyžadující úkol.*⁶⁰

Proto je třeba domoci se podpory nejširší masy, zainteresovat lidi na nových formách života, protože bez kontaktu s veřejností nemá idea životního slohu šanci na realizaci. Využít nejen možnosti výchovy, ale nabídnout lidem i vlastní zkušenost, na základě které o životní sloh projeví zájem. Skutečnou účinnost tedy v tomto ohledu zaručí pouze převýchova lidstva.

*„... musíme především kultivovati sebe, abychom měli pro koho pracovati na pokrokové výstavbě světa, ...*⁶¹

⁵⁹ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 72

⁶⁰ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 74

⁶¹ BROUK, Bohuslav: *Životní sloh II. část.*; str. 78

3.4. Další ohlasy v české estetice

S prací Bohuslava Brouka se snaha o novou vědu o životním slohu uzavírá. Tyto autoři, kteří se snažili dát základy vědě o životním slohu neměli mnoho následovníků, a ti, kteří se jimi nechali inspirovat se spíše soustředili na své teorie a půjčovali si od nich pouze to, co se hodilo jejich oblasti zájmu.

Jedním z nich je Dušan Šindelář, který byl zaměřen zejména na umělecký průmysl. Jeho dílo tedy spíše navazuje na dříve zmíněného Wenera Sombarta. Ale i Šindelář ve svých knihách mluví o slohu, ale jeho důležitost vyzdvihuje zejména v umělekohistorických ohledech, které nám pomáhají zařadit daný předmět do období, které se vyznačovalo jakousi jednotou. Dohromady už do naší teorie o životním slohu nepřináší nic nového.

Nyní se tedy dostáváme k závěru této kapitoly, kde bychom si měli shrnout poznatky předešlých autorů. Základní podmínkou pro vznik životního slohu je vhodné prostředí, které by mu umožnilo projev v plném rozsahu. Víme, že se nejedná pouze o prostředí hmotné, ale spadají sem i mezilidské vztahy, společenský a technický vývoj, apod. Zároveň je důležité, aby všechny tyto oblasti byly ve vzájemné interakci a akceptovaly, nejlépe však doplňovaly jedna druhou. Životní sloh se projevuje skrze své výrazové prostředky, kterými je takřka vše kolem nás. Tento projev by měl být zakořeněn v našem myšlení a v našich veškerých činnostech. Další z prvků, který životní sloh zakládá, je náš vkus. Ten je třeba vychovávat a opečovávat, aby mohl životní sloh obsáhnout. Zřejmým cílem životního slohu je zkvalitnění našeho života, který je v neslohových dobách zmatený a nejistý. Životní sloh ho koriguje a usměřňuje z hlediska našeho jednání. Do výrazů životního slohu patří takřka vše co vytváříme, protože to zcela přirozeně vytváříme s povědomím slohu, ale i pod jeho přímým vlivem. Tímto souhrnem jsme si připravili prostor pro následující kapitolu, zabývající se aktuálními možnostmi životního slohu.

4. Vyhlídky na nový životní sloh

V předchozích kapitolách jsme si řekli co životní sloh je, jaké jsou podmínky jeho vzniku. Dále pak jak viděli jeho možnosti čeští teoretikové. Nyní je řada na tom, zohlednit dnešní prostředí a dnešní možnosti jeho případného vzniku. Je jasné, že doba se velmi změnila, a vyhlídky na socialistický životní sloh jsou už v dnešní době prakticky nulové. Samozřejmě v tom představují největší roli absolutně odlišné politické principy, jejichž historický vývoj se na podobě dnešní doby značně odráží.

Všichni zmínění autoři předpokládali vznik „nového způsobu života v novém prostředí“. Nové prostředí dnes zcela jistě máme, ale od jejich představy se velmi znatelně liší. To souvisí nejen se zmiňovanou politikou, ale i s vývojem technologií. Nejvýraznějším příkladem je architektura, která od 50. let prošla nejen formální, ale i ideovou změnou. Stačí když porovnáme bytové domy Le Corbusiera a panelová sídliště vzniklá v 80. letech. Její základní idea je sice společná, ovšem podoba prošla velkou změnou. Zejména v tom ohledu, že Le Corbusier bral v potaz i okolí, spolu s domy projektoval i přírodní prostředí kolem nich. Přírodní prvky kolem domů nejsou zrovna výsadou našich panelových sídlišť. Všichni ze zmiňovaných autorů vyzdvihovali ohleduplnost k přírodě, která je dnes zcela patrně opomíjena.

Slohovost dnešní doby je na první pohled zcela mizivá, a paradoxně za to může i jeden z aspektů, který všichni jmenovali ku prospěchu životního slohu. Tím je technický vývoj, který dnes zapříčinil možnosti, které byly v tehdejší době nemyslitelné. To se týká zejména možností komunikace, kdy je vlastně celý svět v neustálém spojení a můžeme neustále pozorovat vlivy z druhého konce světa.

Všichni zmiňovaní autoři mluví o omezení soukromé dopravy, což je dnes takřka nemyslitelný jev. Veřejná doprava samozřejmě prošla jakousi změnou. Ta ovšem nebyla tak výrazná, aby celou společnost přesvědčila o zbytečnosti soukromých automobilů. Stejně je to s pošetilými funkcemi, kterých neustále přibývá. V práci trávíme pořád tolik času, abychom mohli financovat své rozmary.

Otázka slohové výchovy, neboli výchovy ke vkusu, se může stejně jako tenkrát pokládat i dnes. Dnes je však jasné, že s možnostmi dnešní komunikace nikdy nedosáhneme toho, abychom společnost „naučili“ jednoho společného vkusu. Každý jedinec má své osobní vlivy, které na sebe nechává působit. Celkově je dnes doba

zaměřena na to, aby pro nás bylo dostupné zkrátka absolutně vše. Tím pádem máme ve všech ohledech nesčetně možností výběru.

Na otázku, zda je dnešní doba slohová, můžeme zkusit odpovídat s argumenty, že dnešní doba se vyznačuje svou roztržitostí. Můžeme si zkusit představit, že jednou budou historici umění označovat současná umělecká díla za slohová. A tento sloh bude charakterizován jako zmatený a neucelený, stejně jako historické události. Ale tímto docházíme k tomu, že dnešní doba slohovou v žádném případě není a ke slohu ani z části nesměřuje.

A má pro nás dnes sloh života nějaký význam? Další otázkou je, zda dnešní společnost sloh potřebuje. Zda je možné v dnešní zrychlené době najít jednotný světový názor a jasně ho vyslovit svými produkty. Když se podíváme na dnešní svět, vidíme přehršle různých myšlenek, názorů, různých přesvědčení. Svět, který si dnes zakládá na svobodě projevu je těžko uchopitelný jako jeden celek. Těžce by se nám hledaly ucelené a souvislé prvky, které by zakládaly vyšší principy.

Můžeme tedy říct, že dnes rozhodně nežijeme ve slohovém období, a v nejbližší době nás ani nečeká. Na otázku, zda naše společnost ještě někdy zažije sílu životního slohu je prakticky nemožné odpovědět, protože sloh se z principu projeví zvolna a nepozorovaně. Až v jeho nejsilnějším období, případně po jeho skončení rozpoznáme zda byla daná doba slohová.

Závěr

Závěrem zbývá už jen říct, že tato zkoumání možností životního slohu, která se mohou zdát zastaralá, jsou neustále zajímavá z pohledu současného člověka. Je škoda, že myšlenka životního slohu neměla pokračovatele, kteří by dokumentovali vývoj tohoto myšlení v ráci nesnadného období, které nastalo. Třeba se ještě dočkáme slohového období, jak ho známe z minulosti. A třeba se věda o životním slohu, která už bude mít úplně jinou podobu a bude založena na zdánlivě odlišných principech, znovu objeví. Doufám, že se mi podařilo dosáhnout cílů, které jsem si v úvodu stanovila, a že je má práce základním souhrnem myšlení o životním slohu.

Seznam použité literatury

- BALZAC, Honoré de; *Úvaha o elegantním životě*. Dauphin, Brno 1996
- BROUK, Bohuslav; *Životní sloh*. Barrister & Principal, Brno 2010
- BROUK, Bohuslav; *Životní sloh II. část*. Dostupný z: <http://bohuslavbrouk.files.wordpress.com/2010/06/bohuslav-brouk-zivotni-sloh-ii-cast.pdf>
- BROUK, Bohuslav; *Lidé a věci*. Václav Petr, Praha 1947
- HENCKMANN, Wolfhart, LOTTER, Konrad; *Estetický slovník*. Svoboda, Praha 1995
- HONZÍK, Karel; *Co je životní sloh*. Československý spisovatel, Praha 1958
- HONZÍK, Karel; *Tvorba životního slohu*. Horizont, Praha 1976
- ed. HONZÍK, Karel; *Věci kolem nás*. Mladá fronta, Praha 1961
- HOSTINSKÝ, Otakar; *O umění*; Československý spisovatel v Praze, 1956
- LOOS, Adolf; *Řeči do prázdna: Soubor statí o architektuře, bydlení, ústroji a jiných praktických věcech*. Uspořádal Bohumil Markalous. Orbis, Praha 1929
- SAISSELIN, Rémy G.; *Buffon, Style, and Gentleman*; in *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* Vol. 16, No. 3 (Mar., 1958), str. 357-361
Dostupný z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/427383?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21100893996261>
- SIMMEL, Georg; *Móda in Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Sociologické nakladatelství, Praha 2006
- SONTAG, Susan; *On Style*; Dostupný z: <http://www.coldbacon.com/writing/sontag-onstyle.html>
- SOMBART, Werner; *Umělecký průmysl a kultura*; Jan Laichter, Praha 1912
- ŠINDELÁŘ, Dušan; *Estetika užité tvorby*. Odeon, Praha 1978
- ŽÁK, Ladislav; *Obytná krajina*. S.V.Ú. Mánes: Svoboda, Praha 1947